

УДК 331.5.024.5

JEL Classification I380

Ксенія БОНДАРЄВСЬКА,

д.е.н., доцент, професор,

Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

<https://orcid.org/0000-0001-8683-6834>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

У статті визначено концептуальні засади розробки стратегії забезпечення соціальної безпеки в Україні. Зокрема, проведено аналіз сучасних дефініцій поняття «стратегія» та визначено авторське бачення стратегії забезпечення соціальної безпеки, охарактеризовано взаємозв'язки стратегії, тактики та політики у контексті необхідності формування стану захищеності соціальних інтересів населення. У ході дослідження було визначено важливі структурні компоненти розробки та впровадження стратегії, серед яких: наявність мети і завдань, визначення суб'єктів, об'єкту та предмету, висвітлення основоположних принципів стратегії, характеристика та оцінка зовнішніх і внутрішніх загроз соціальній безпеці (зокрема, за допомогою SWOT-аналізу), критерії та індикатори соціальної безпеки, пріоритетні напрями, заходи та механізми щодо забезпечення соціальної безпеки з урахуванням її багаторівневості. З метою характеристики зовнішніх та внутрішніх загроз соціальній безпеці, а також можливостей щодо її забезпечення, було визначено доцільність використання SWOT-аналізу. Запропоновано індикатори та критерії реалізації стратегії на прикладі сфери безпеки ринку праці. Важливою умовою розробки і впровадження стратегії має стати наявність декількох варіантів прогнозів розвитку подій та явищ. Враховуючи необхідність формування стану захищеності інтересів населення, визначено важливість розробки пріоритетів стратегії, які беруться до уваги при плануванні конкретних заходів, а також ресурсного забезпечення (нормативно-правового, фінансового, трудового, інформаційного, науково-методичного тощо) та інструментарію стратегії, що враховує сукупність законодавчих, організаційно-економічних, програмних, методичних та інших інструментів, що застосовуються в процесі реалізації запланованих напрямів щодо забезпечення соціальної безпеки. Всі наведені структурні елементи стратегії формують очікуваний результат від її імплементації, що у перспективі матиме своє вираження у зростанні рівня збалансованості розвитку соціальної сфери, нейтралізації ключових загроз, покращенні добробуту населення.

Ключові слова: стратегія, соціальна безпека, стратегія забезпечення соціальної безпеки, соціальна тактика, соціальна політика, соціальна програма, соціальний проєкт.

Kseniia BONDAREVSKA,
Doctor of Economic Science,
Associated Professor, Professor
University of Customs and Finance, Dnipro

CONCEPTUAL BASIS OF THE DEVELOPMENT OF THE STRATEGY FOR PROVIDING THE SOCIAL SECURITY IN UKRAINE

The article defines the conceptual principles of developing the strategy for providing the social security in Ukraine. In particular, the analysis of modern definitions of the concept of "strategy" was carried out and the author's vision of the strategy of ensuring social security was determined, the interrelationships of strategy, tactics and policy were characterized in the context of the need to form a state of protection of the social interests of the population. During the research, important structural components of the development and implementation of the strategy were determined, including: the presence of goals and objectives, definition of subjects, object and subject, highlighting of the fundamental principles of the strategy, characterization and assessment of external and internal threats to social security (in particular, with the help of SWOT analysis), criteria and indicators of social security, priority directions, measures and mechanisms for ensuring social security, taking into account its multi-levels. In order to characterize external and internal threats to social security, as well as opportunities for its provision, the expediency of using a SWOT analysis was determined. Indicators and criteria for the implementation of the strategy are proposed using the example of the sphere of labor market security. The important condition for the development and implementation of the strategy should be the availability of several options for forecasts of the development of events and phenomena. Taking into account the need to form a state of protection of the interests of the population, the importance of developing strategy priorities, which are taken into account when planning specific measures, as well as resource provision (normative-legal, financial, labor, informational, scientific-methodical, etc.) and strategy tools that take into account the totality of legislative, organizational and economic, programmatic, methodical and other tools used in the process of implementation of the planned directions for ensuring social security. All of the above structural elements of the strategy form the expected result of its implementation, which in the future will be expressed in the growth of the level of balance in the development of the social sphere, the neutralization of key threats, and the improvement of the welfare of population.

Key words: strategy, social security, strategy for providing the social security, social tactics, social policy, social program, social project.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливим науковими чи практичними завданнями. В умовах війни в Україні особливого значення набуває необхідність нейтралізації негативного впливу наслідків дії соціальних викликів та загроз, а також формування концептуального бачення стратегії забезпечення соціальної безпеки на перспективу післявоєнного відновлення держави. Кардинальні зміни, викликані бойовими діями та тимчасовою окупацією українських територій, визначають появу нових загроз та небезпек, серед яких: скорочення кількості робочих місць та розповсюдження безробіття через фінансово-економічну неспроможність компаній утримувати персонал та здійснювати своєчасну виплату заробітної плати у повному обсязі; збільшення неповної зайнятості; зниження рівня трудових доходів населення та поширення бідності, катастрофічні міграційні втрати трудових ресурсів та інтелектуального потенціалу, необхідність збільшення фінансування соціальної сфери. Діагностика поточного стану дотримання соціальних інтересів населення, а також визначення перспективних напрямів забезпечення соціальної безпеки стає можливим лише за умови обґрунтування концептуальних засад розробки відповідної стратегії. Розробка та імплементація стратегічних напрямів забезпечення соціальної безпеки, в свою чергу, повинні включати відповідні напрями і заходи на всіх її рівнях: держави, регіону, суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Дослідженню особливостей розробки і концептуального наповнення стратегій присвячена значна кількість наукових напрацювань, серед них наукові роботи таких дослідників, як: О.А. Дороніна, Н.О. Грицюк, Л.Г. Ліпич, Д.А. Ломоносов, Л.В. Страшинська та інші [1-5]. Проблематика розробки стратегії соціальної безпеки досліджується в роботах науковців О.Г. Сидорчук та О.М. Поплавської та інших [6-8]. У той же час наразі виникає об'єктивна необхідність обґрунтування концептуального бачення стратегії забезпечення соціальної безпеки населення України в умовах викликів та загроз воєнного часу, що і обумовило мету та завдання дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення концептуальних засад розробки стратегії забезпечення соціальної безпеки в Україні. Враховуючи особливості сучасних дефініцій поняття «соціальна безпека», необхідною є сутнісна характеристика розповсюджених підходів до визначення поняття «стратегія», а також формування авторського визначення стратегії забезпечення соціальної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Думки сучасних вчених та дослідників стосовно дефініції поняття «стратегія» розділилися, що вплинуло на формування двох різних підходів стосовно даного поняття. Згідно так званого «старого», традиційного підходу, стратегія розглядалася, як процес, механізм здійснення послідовності дій; згідно «нового» підходу стратегія орієнтується на результат і є кінцевою метою певних дій. Зокрема, школа дизайну визначала стратегію, як кінцеву мету діяльності, на основі проектування та моделювання; школа планування під стратегією розуміла систематичний процес формального планування, а школа позиціонування вивчала стратегію як окрему позицію, становище суб'єкта [3]. Крім того, у науковій літературі зустрічається характеристика стратегії, виходячи із суб'єктів її здійснення. Саме тому можна зробити висновок, що суб'єктом втілення стратегії може бути як особа, підприємство, організація чи установа, так і регіон та держава. Так, на думку дослідників Л. Г. Ліпича та Н. О. Грицюка, стратегія – це «план довгострокових дій, які направлені на досягнення стратегічних цілей підприємства, що діє в умовах невизначеності, обмеженості ресурсів» під впливом зовнішнього середовища [3]. Дослідниця Л. В. Страшинська визначає поняття економічної стратегії, що являє собою «ділову концепцію організації певну стратегічну перспективу, що представлена у вигляді довгострокової програми дій, які спроможні реалізувати дану концепцію та забезпечити організації конкурентні переваги в досягненні цілей» [5]. Таким чином, ці визначення стосуються у більшій мірі рівня суб'єктів господарювання. Більш універсальне визначення стратегії пропонує Д. А. Ломоносов. На його думку, «стратегія – це послідовність дій, спрямованих на досягнення наперед визначених довгострокових цілей та вирішення поточних завдань, що постають у процесі їх здобуття під впливом зовнішнього середовища, з використанням при цьому існуючих можливостей» [4, с. 158].

Широке визначення стратегії на державному рівні надає проф. О. А. Дороніна, зокрема, в контексті антикризової політики: так, стратегія антикризової кадрової політики на засадах гідної праці являє собою «довгостроковий план дій у системі багаторівневої кадрової політики щодо антикризового управління людськими ресурсами, яке ґрунтується на принципах гідної праці та спрямоване на забезпечення соціально-економічного та інноваційного розвитку» [2, с. 370]. Отже, визначальною складовою будь-якої стратегії є наявність певного плану та послідовності дій, а також цільова спрямованість, направленість на досягнення конкретної мети. На рисунку 1 наведена структурно-логічна схема взаємозв'язків стратегії, тактики та політики забезпечення соціальної безпеки.

Визначаючи *стратегію забезпечення соціальної безпеки*, вважаємо її багаторівневою програмою дій довгострокового характеру щодо забезпечення стану захищеності соціальних

інтересів населення в умовах нестабільності та невизначеності економічного середовища з урахуванням принципу соціальної справедливості, що має на меті подолання відповідних загроз та забезпечення високого рівня доходів і добробуту населення.

Складність соціально-економічної ситуації потребує використання тактичних заходів, які сприятимуть досягненню пріоритетних стратегічних цілей. Саме тому в процесі формування політики щодо забезпечення соціальної безпеки, важливо враховувати відповідну тактику.

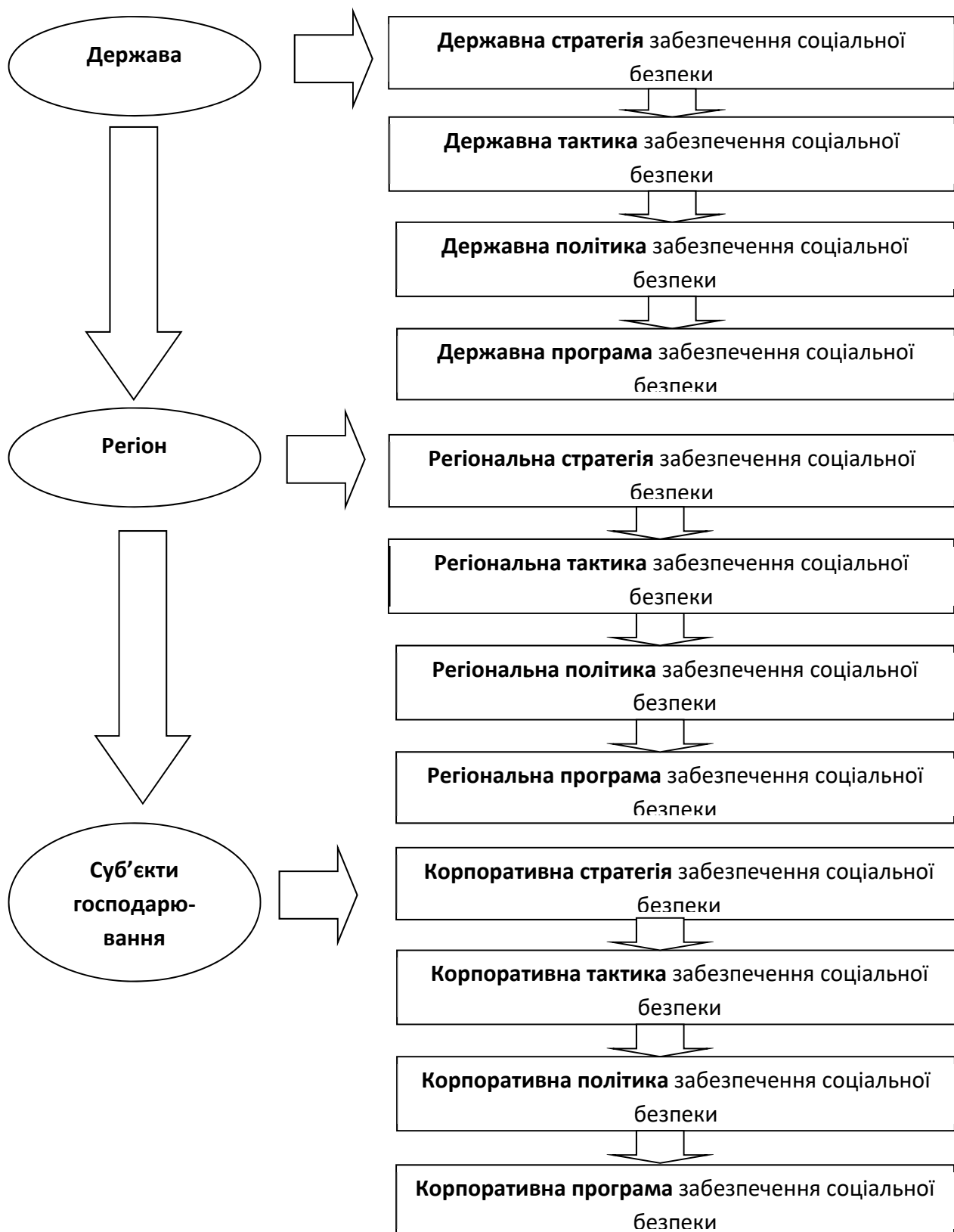

Рис. 1. Структурно-логічна схема взаємозв'язків стратегії, тактики та політики забезпечення соціальної безпеки

Джерело: розробка автора [9]

Тактика забезпечення соціальної безпеки являє собою гнучку програму короткострокових дій, що застосовується в умовах змін внутрішніх та зовнішніх факторів впливу задля досягнення стратегічних цілей. Таким чином, стратегічні й тактичні аспекти враховуються в процесі визначення напрямів та особливостей відповідної політики. У свою чергу, *політику забезпечення соціальної безпеки*, на нашу думку, варто охарактеризувати як сукупність дій, що відображають вплив суб'єктів управління на об'єкт з метою досягнення встановлених цілей та пріоритетів. Практичним відображенням політики є розробка та впровадження в життя програмної складової, що має своє вираження у вигляді державних цільових програм (рівень держави), регіональних цільових програм (рівень регіонів), корпоративних програм (рівень суб'єктів господарювання). Так, згідно Закону України «Про державні цільові програми» від 18.03.2004 р. № 1621/IV, «державна цільова програма являє собою комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, спрямованих на вирішення найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюваних із використанням коштів Державного бюджету України та погоджених за термінами виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням» [10]. Отже, у самому визначенні цього терміну міститься така характерна ознака, як цільова спрямованість коштів. До того ж, джерелом фінансування може виступати Державний бюджет України (державні програми), обласні та місцеві бюджети регіонів (регіональні, місцеві програми), а також можливим є спільне фінансування у разі створення та реалізації так званих змішаних цільових програм. Крім того, можливим є і залучення коштів вітчизняних або зарубіжних інвесторів. Серед характерних рис цільових програм, як інструменту державної політики, можна визначити наступні [11]:

- цільову спрямованість та безповоротність коштів;
- визначеність термінів, виконавців та масштабів реалізації;
- усебічний аналіз проблеми, вирішення якої покликана забезпечити програма;
- обґрунтування економічного та соціального ефекту від реалізації програми, прогнозування результатів.

У той же час в процесі практичної реалізації програм можуть виникати труднощі, пов'язані із неефективним використанням фінансових коштів або відсутністю запланованого результату. Саме тому з метою недопущення помилок у процесі реалізації цільових програм є необхідним: чіткий контроль за використанням бюджетних коштів у процесі виконання заходів із боку органів влади; постійний моніторинг виконання цільової програми на принципах відкритості, прозорості та оприлюднення результатів; законодавче забезпечення дієвості програм розвитку, удосконалення нормативно-правової бази та приведення її у відповідність до фактичного стану економічних процесів у державі. Лише в цьому випадку

цільові програми будуть забезпечувати комплексне поєднання фінансових, трудових, інформаційних, методичних ресурсів, ураховуючи вимоги чинного законодавства та можливості держави, конкретного регіону або суб'єкта господарювання.

На нашу думку, доцільним є врахування стратегічних, тактичних, політичних та програмних характеристик соціальної безпеки як на рівні держави та регіону, так і на рівні суб'єктів господарювання.

Досягненню цілей програми можуть сприяти розроблені в її межах *проекти*, що передбачають комплекс заходів, спрямованих на реалізацію масштабної задачі. Таким чином, програму соціальної безпеки можуть формувати декілька проектів, спрямованих на досягнення спільної мети. Характерною рисою будь-якого проекту є встановлення чітких термінів, ресурсів та місії, зміна яких буде мати суттєвий вплив на реалізацію програми. Своєрідним ядром проекту є проблема, яку необхідно вирішити. Саме на цій основі здійснюється аналіз її причин, встановлюється мета проекту, порівнюються різні варіанти щодо вирішення проблеми та обирається найбільш оптимальний серед них, визначаються конкретні заходи в межах проекту з обов'язковим співставленням ресурсів (часових, фінансових, трудових, матеріально-технічних, інформаційних) та отриманого ефекту (як економічного, так і соціального). Лише після процедури детального планування витрат і результату проект може бути впроваджений у життя (рис. 2).

Таким чином, проект в процесі свого практичного впровадження проходить такі стадії, як ініціація, розробка, виконання та завершення, і допомагає досягненню програмних цілей, оскільки є практичним вираженням необхідних витрат та очікуваного результату.

У той же час стратегічним орієнтиром у вирішенні зазначеної проблеми, що задає пріоритетні вектори подальшого соціально-економічного розвитку є стратегія забезпечення соціальної безпеки. Так, в процесі розробки та подальшого впровадження стратегії необхідним є визначення її *структурних компонентів*, серед яких доцільно охарактеризувати наступні:

1. Мета і завдання.
2. Визначення суб'єктів, об'єкту та предмету.
3. Висвітлення основоположних принципів стратегії.
4. Характеристика та оцінка зовнішніх і внутрішніх загроз соціальній безпеці (зокрема, за допомогою SWOT-аналізу).
5. Критерії та індикатори соціальної безпеки.
6. Пріоритетні напрями, заходи та механізми щодо забезпечення соціальної безпеки з урахуванням її багаторівневості.

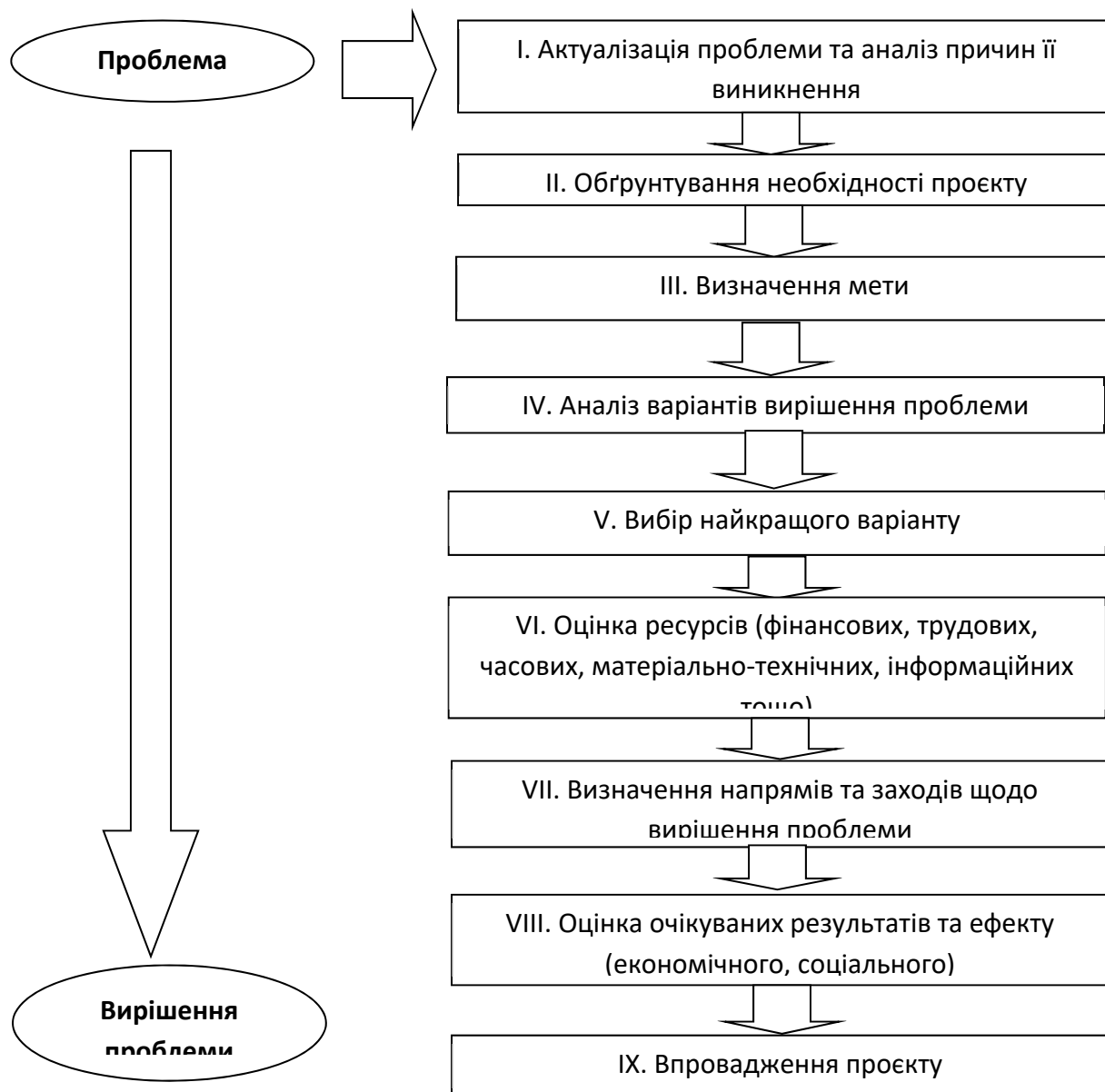

Рис. 2. Процедура розробки та реалізації проєктів в межах програм забезпечення соціальної безпеки

Джерело: розробка автора [9]

З метою висвітлення такого компоненту стратегії, як характеристика зовнішніх та внутрішніх загроз соціальній безпеці, а також можливостей щодо її забезпечення, варто звернутися до інструменту SWOT-аналізу. Задля формування стратегії забезпечення соціальної безпеки є необхідною оцінка чотирьох основних варіантів, що надають результати SWOT-аналізу [8]:

– комбінація сильних сторін та можливостей (СМ), що дозволить задіяти перспективні можливості за рахунок використання сильних сторін;

- комбінація сильних сторін та загроз (СЗ), що надасть можливість визначити ті сильні сторони, за допомогою яких можна ці загрози нейтралізувати;
- комбінація слабких сторін та можливостей (СлМ), що має на меті використання можливостей задля подолання наявних слабких сторін;
- комбінація слабких сторін та загроз (СлЗ), що визначить ті слабкі сторони, які треба подолати з метою недопущення значних загроз.

Важливим кроком на шляху розробки стратегії соціальної безпеки є визначення критеріїв та індикаторів її реалізації. У якості прикладу було обрано таку складову соціальної безпеки, як безпека ринку праці (табл. 2).

Саме на зміну вищезазначених індикаторів та критеріїв мають бути спрямовані пріоритетні напрями, конкретні заходи та механізми забезпечення соціальної безпеки.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Враховуючи військові реалії сьогодення та перспективну необхідність відновлення України, важливим завданням багаторівневого характеру постає розробка стратегії забезпечення соціальної безпеки населення. Важливою умовою розробки і впровадження стратегії має стати наявність декількох варіантів прогнозів розвитку подій та явищ. Багатоваріантність надає суттєву перевагу стратегії в процесі її використання, що виражається у можливості вибору того чи іншого сценарію в залежності від зміни ситуації. Крім того, важливим є врахування не лише національних, а й загальносвітових трендів щодо наявності загроз та небезпек, які відповідним чином впливають на соціальну сферу та добробут населення України.

Враховуючи необхідність формування стану захищеності інтересів населення, є необхідним визначення відповідних пріоритетів стратегії, які беруться до уваги при плануванні конкретних заходів, а також ресурсного забезпечення (нормативно-правового, фінансового, трудового, інформаційного, науково-методичного тощо) та інструментарію стратегії, що враховує сукупність законодавчих, організаційно-економічних, програмних, методичних та інших інструментів, що застосовуються в процесі реалізації запланованих напрямів щодо забезпечення соціальної безпеки. Всі наведені структурні елементи стратегії формують очікуваний результат від її імплементації, що має своє вираження у зростанні рівня збалансованості розвитку соціальної сфери, нейтралізації ключових загроз, покращенні добробуту населення.

Критерії та індикатори багаторівневої стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці

Критерії	Держава		Регіон		Суб'єкти господарювання	
	Індикатори	Критерії	Індикатори	Критерії	Індикатори	Індикатори
1	2	3	4	5	6	6
1. Збалансованість ринку праці	1. Коефіцієнт співвідношення попиту і пропозиції 2. Навантаження зареєстрованих безробітних на одну вакансію, осіб	1. Збалансованість ринку праці	1. Коефіцієнт співвідношення попиту і пропозиції 2. Навантаження зареєстрованих безробітних на одну вакансію, осіб	1. Збалансованість внутрішньо-організаційного ринку праці	1. Коефіцієнт співвідношення прийнятих та звільнених працівників. 2. Коефіцієнт плінності персоналу	
2. Покращення/погіршення стану зайнятості населення	1. Рівень економічної активності населення, % 2. Рівень зайнятості населення, % 3. Рівень безробіття, % 4. Рівень молодіжного безробіття, % 5. Рівень неформальної зайнятості, %	2. Покращення/погіршення стану зайнятості населення	1. Рівень економічної активності населення, % 2. Рівень зайнятості населення, % 3. Рівень безробіття, % 4. Рівень молодіжного безробіття, % 5. Рівень неформальної зайнятості, %	2. Покращення/погіршення стану зайнятості персоналу	1. Коефіцієнт стабільності кадрів 2. Коефіцієнт постійності кадрового складу 3. Коефіцієнт закріпленості 4. Питома вага молоді в структурі персоналу, % 5. Питома вага осіб старшого віку в структурі персоналу, %	
3. Покращення/погіршення організації оплати праці	1. Середньомісячна заробітна плата, грн. 2. Індекс реальної заробітної плати, % 3. Індекс номінальної заробітної плати, % 4. Співвідношення заборгованості із виплати заробітної плати та фонду оплати праці, % 5. Співвідношення середньомісячної заробітної плати та прожиткового мінімуму на одну працюючу особу, разів 6. Співвідношення мінімальної заробітної плати та середньомісячної заробітної плати (індекс Кейтца), % 7. Співвідношення обсягів заробітної плати до обсягів соціальних допомог та інших одержаних поточних трансфертів, разів 8. Співвідношення наявного доходу населення до ВВП, %.	3. Покращення/погіршення організації оплати праці	1. Середньомісячна заробітна плата, грн. 2. Індекс реальної заробітної плати, % 3. Індекс номінальної заробітної плати, % 4. Співвідношення заборгованості із виплати заробітної плати та фонду оплати праці, % 5. Співвідношення середньомісячної заробітної плати та прожиткового мінімуму на одну працюючу особу, разів 6. Співвідношення мінімальної заробітної плати та середньомісячної заробітної плати (індекс Кейтца), % 7. Співвідношення обсягів заробітної плати до обсягів соціальних допомог та інших одержаних поточних трансфертів, разів 8. Співвідношення наявного доходу населення до ВВП, %.	3. Покращення/погіршення організації оплати праці	1. Середньомісячна заробітна плата, грн. 2. Співвідношення заборгованості із виплати заробітної плати та фонду оплати праці, % 3. Співвідношення темпів зміни продуктивності праці та середньої заробітної плати, % 4. Питома вага працівників, які отримують зарплату нижче середнього рівня, % 5. Питома вага працівників, які отримують мінімальну заробітну плату, %	

Джерело: розробка автора [9]

Список літератури

1. Bondarevska K., Doronina O. STRATEGIZING SOCIAL SECURITY IN THE LABOR MARKET IN THE CONTEXT OF TRANSFORMATION OF KEY THREATS. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 8 No. 3, 2022. pp. 27-35. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-3-27-35> (WoS).
2. Дороніна О.А. Стратегія антикризової кадрової політики в системі забезпечення гідної праці в Україні : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.07. Донецьк: ДонНУ. 2014. 446 с.
3. Ліпич Л.Г., Грицюк Н.О. Підходи до визначення поняття Стратегія. Інвестиції: практика та досвід. 2013. №8. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ipd_2013_8_38.pdf
4. Ломоносов Д.А. Сутність поняття «стратегія» та його відмінності від тактики та оперативних дій. *Економічні інновації*. Випуск 45. 2011. С. 156-160.
5. Страшинська Л.В. Теоретико-методологічні підходи до визначення економічної стратегії як категорії економічної науки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12002/1/Theoretical.pdf>
6. Сидорчук О.Г. Стратегія соціальної безпеки України: послідовність формування та напрями реалізації. *Проблеми економіки*. 2019. №1. С. 176-183.
7. Поплавська О.М. Стратегія соціальної безпеки України в умовах глобалізаційних змін. *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*. 2015. №2. С137-142.
8. Бондаревська К.В. Стратегія забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України: напрями розробки та реалізації. *Бізнес Інформ*. №12. 2020. С. 238-244.
9. Бондаревська К.В. Стратегія забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України. Дисертація на здобуття наук.ступеня д-ра екон.наук, Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. URL: <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/9734>
10. Про державні цільові програми : Закон України від 18.03.2004 р. № 1621-IV (редакція від 24.10.2020 р.). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>
11. Бондаревська К.В. Цільові програми розвитку як дієвий інструмент державного регулювання АПК. *Економіка розвитку*. №3. 2015. С.49-55. URL: http://www.ed.ksue.edu.ua/ER/knt/eu153_75/e153bon.pdf

References

1. Bondarevska, K. and Doronina, O. (2022), “STRATEGIZING SOCIAL SECURITY IN THE LABOR MARKET IN THE CONTEXT OF TRANSFORMATION OF KEY THREATS”, *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 8, no. 3, pp. 27-35. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-3-27-35> (WoS)
2. Doronina, O.A. (2014), “The strategy of anti-crisis personnel policy in the system of ensuring decent work in Ukraine”, *Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia doktora ekonomichnykh nauk za spetsialnistiu 08.00.07*. Donetsk, DonNU, 446 p.
3. Lypych, L.G. and Hrytsyuk, N.O. (2013), “Approaches to defining the concept of Strategy”, *Investytsii: praktyka ta dosvid*, [Online], no. 8, available at: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ipd_2013_8_38.pdf (Accessed 26 April 2023).
4. Lomonosov, D.A.(2011), “The essence of the concept of "strategy" and its differences from tactics and operational actions”, *Ekonomichni innovatsii*. issue 45, pp. 156-160.
5. Strashynska, L.V. “Theoretical and methodological approaches to the definition of economic strategy as a category of economic science” [Online], available at: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12002/1/Theoretical.pdf> (Accessed 26 April 2023).
6. Sydorchuk, O.G. (2019), “Strategy of social security of Ukraine: sequence of formation and directions of implementation”, *Problemy ekonomiky*. no. 1, pp. 176-183.
7. Poplavska, O.M. (2015), “Social security strategy of Ukraine in the conditions of globalization changes”, *Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka*, no. 2, pp. 137-142.
8. Bondarevska, K.V. (2020), “The strategy of ensuring social security in the labor market of Ukraine: directions of development and implementation”, *Biznes Inform*, no. 12, pp. 238-244.
9. Bondarevska, K.V. (2021), “The strategy of ensuring social security in the labor market of Ukraine”, *Dysertatsiia na zdobuttia nauk.stupenia d-ra ekon.nauk*, Vinnytsia: DonNU imeni Vasylia Stusa, [Online], available at: <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/9734> (Accessed 24 April 2023).
10. On state targeted programs: Law of Ukraine dated March 18, 2004 No. 1621-IV (edition dated October 24, 2020). [Online], available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1621-15> (Accessed 24 April 2023).
11. Bondarevska, K.V. (2015), “Targeted development programs as an effective tool for state regulation of the agro-industrial complex”, *Ekonomika rozvytku*, no. 3, pp.49-55, [Online], available at: http://www.ed.ksue.edu.ua/ER/knt/eu153_75/e153bon.pdf (Accessed 24 April 2023).